

ρισμός του καλού και του κακού, που να γίνει δεχτός απ' τους ανθρώπους. Όπως είναι τώρα τα πράγματα, όποιος κι αν είναι ο τύπος της ζωής, ο τύπος που μπαίνει στην πράξη στήριγμά του θα χυ τη βία.

Του κακού ο άνθρωπος ανακάλυψε τον άκωτερο τύπο της κοινωνικής ζωής, που του εξασφαλίζει τάχατες τη λευτεριά και την ισότητα. Ποτέ δε θα λευτερωθώ από τη βία, γιατί ο ίδιος είναι βιαστής.

Γι' αυτό, όσο μεγάλος κι αν είναι ο δεσποτισμός των κυβερνήσεων, όσο τρομερά κι αν είναι τα κακά που φορτώνει ο δεσποτισμός στους ανθρώπους, ο άνθρωπος που επιθυμεί την κοινωνική ζωή, πάντα θάβει στην υποταγή τους. Ο άνθρωπος αυτός ή θα ζητήσει να δικαιολογήσει τη βία και βρίσκει καλό εκείνο που είναι κακό, ή θα παρηγορηθεί πως θαύρη αργότερα το μέσο να ρήξει την κυβέρνηση και να στυλώσει άλλη καλύτερη, που θαλλάξει εκείνο που σήμερα είναι κακό. Ός που να πραγματοποιηθεί όμως η σιγανή αυτή ή γλήγορη των τωρινών τύπων αλλαγή, απ' όπου περιμένει τη σωτηρία του, υπάκουει δουλικά στη βρισκόμενη κυβέρνηση, όποιες κι αν είναι οι αξιώσεις της. Δεν αναγνωρίζει βέβαια την εξουσία της και την πρώτη στιγμή που θα μπορέσει μεταχειρίζεται τη βία, με όχι μονάχα δεν απαρνιέται ο ίδιος τη βία ή τα όργανα της βίας, παρά και τα θαρρεί απαραίτητα. Και γι' αυτό θα υπακούει πάντα στην κυβερνητική βία που υπάρχει. Ο κοινωνικός άνθρωπος είναι εκθιαστές, γι' αυτό πάντα είναι δούλος.

Τούτο το αποδείχνει καλύτερα από κάθε άλλο το ότι με τόση υποταγή οι Ευρωπαίοι, και μάλιστα κείνοι που περηφανεύονται για τη λευτεριά τους, δεχτήκανε το πειό δεσποτικό και το πειό ντροπαλό πράμα που σοφίστηκαν ως τώρα οι τύραννοι: την υποχρεωτική στρατιωτική υπηρεσία.

Η αναγκαστική στρατιωτική υπηρεσία, με το να γίνει δεχτή δίχως αντίλογία απ' όλους τους λαούς, δίχως αντίσταση, μάλιστα με κάποια χαρά, είναι τρανή απόδειξη της αδυναμίας του κοινού ανθρώπου να ξεφύγει απ' τη βία και να αλλάξει την τωρινή του κατάσταση.

Ποιά κατάσταση μπορεί να ναι πειό παράλογη, πειό λυπητερή απ' αυτή όπου βρίσκονται σήμερα οι λαοί της Ευρώπης, που ξοδεύουν το πειότερο απ' το εισόδημά τους ετοιμάζοντας τα μέσα της κατα-

στροφής των γειτόνων τους, που όχι μόνο τίποτα δεν τους χωρίζει απ' αυτούς, παρά έχουν μαζί τους και πνευματική συγκατανεία; Τι τρομερότερο μπορεί να υπάρξει για τους λαούς αυτούς απ' το κακό αυτό που διάδοκα τους φοβερίζει: ότι κάποιος τρελλός που τονέ λένε αυτοκράτορα θα πη ένα λόγο, που δε θάρει σ' άλλο τρελλό όμοιό του; Τι τρομερότερο απ' όλ' αυτά τα μέσα της καταστροφής, που φυτρώνουν κάθε μέρα: κανόνια, μπόμπες, μυδραλιοδόλα, άκαπνο μπαρουτί, τορπίλλες κι άλλα θανατερά μηχανήματα; Και όμως όλ' οι άνθρωποι, σαν τα ζώα που σπρώχνονται με το καμτσίκι στο μακελλείο, θα πάνε υπάκουοι όπου τους στείλουν, θα σκοτωθούνε προθυμότατα ή θα σκοτώσουν άλλους ανθρώπους, χωρίς να ρωτήσουνε καν τον έαυτό τους γιατί το κάνουν, κι όχι μόνο δεν το μετανιώνουν, με και θάνατι περήφανοι για τα μπιχιμπιδία που θα τους δώσουν γιατί καλά σκοτώσανε, και θα χτίσουνε μνημεία σ' αυτό τον ήθλιο τρελλό, στον κακούργο αυτόνε που τους έσπρωξε στη σφαγή.

Οι άνθρωποι της φιλελεύθερης Ευρώπης χαίρουνται που δεν τους απαγορεύεται να γράφουν όσες μούρες θέλουν και να παγγέλλουνε αδιάφορο ποιούς λόγους και πιστεύουνε πως είναι πέρα-πέρα λεύτερο, καθώς τα βώδια, που βόσκοντας στους κάμπους του μακελλείου φαντάζονται πως είναι για καλά λεύτερα. Και μ' όλ' αυτά ποτέ ο δεσποτισμός δεν έγινε άφορμή τόσων δυστυχιών στους ανθρώπους όσο σήμερα. Ποτέ ή αδιαντροπιά των βιαστών και των θυμάτων ή αναντρία δεν έφταζε στο σημερνό βαθμό.

Τα παλληκάρια πηγαίνουν στους στρατώνες και τα συντροφούν οι πατέρες τους κ' οι μητέρες τους, ίσα ίσα δηλ. εκείνοι π' όρκίζονται να σκοτώσουν. Είναι φανερό πειό πως δεν υπάρχει ταπείνωση ούτε ντροπή που να μην υποφέρνει ο σημερνός άνθρωπος. Ποτέ ως τώρα ή τυραννία της εξουσίας κ' ή διαφθορά εκείνων που ναι κάτου από κυριαρχία δε φτάζανε σε τέτοιο βαθμό. Είταν πάντα και θάνατι για τους ανθρώπους που έχουν την ήθική τους δύναμη κάτι που το θαρρούνε ιερό, που δε χωρίζονται απ' αυτό δεν ξέρω τί να τους δώσης, που για χάρη του είναι πρόθυμοι να υποφέρουνε όλες τις στέρηδες, όλα τα βάσανα, το θάνατο τον ίδιο, και που δε θα τζαλαζαν για όλο τον κόσμο, κι άπάνου κάτου κάθε άνθρωπος, όσο λίγο αναπτυγμένος κι αν είναι, τόχει αυτό το ιερό.

Πίτε σ' ένα Ρούσσο χωριανό να φύγει στην Άγια Κοινωνία ή να βλαστημήσει τις εικόνες: θα πεθάνη κάλλια, με δε θα το κάνη. Γελιέται, πιστεύει πως οι εικόνες είναι κάτι ιερό και δε θαρρεί τέτοιο εκείνο πού ναι αληθινά: την ανθρώπινη ζωή. Έχει την ιδέα πως υπάρχει γι' αυτόν ένα ιερό, μια άκρη της υποταγής του, ένα κόκκαλο που δεν το γέρνει. Με πού είναι το κόκκαλο τούτο στον πολιτισμένο άνθρωπο, που πουλιέται σε σκλάβος στην κυβέρνηση; Ποιό είναι το ιερό αυτό πράμα που ποτέ δεν παραχωρεί; Το ιερό αυτό δεν υπάρχει. Είναι εύκολόλυστο και λυγίζεται πέρα-πέρα. "Αν υπάρχει μέσα του τίποτις ιερό, τούτο, κρίνοντας απ' όσα ο πολιτισμένος άνθρωπος υποκριτικά λογοκοπανάει, θάταν ή σπλαχνιά, ή σεβασμός των δικαιωμάτων, της λευτεριάς και της ζωής του γείτονα. Πώς λοιπόν; Αυτόνε το φωτισμένο σοφό, αυτόνε που στάνωτερα εκπαιδευτήρια έμαθε το κάθε τι που βρήκε ο άνθρωπος νους προτήτερα του, αυτόνε που μιλάει ακατάπαυτα για δίκαια, για λευτεριά, για τανέγγιχτο της ανθρώπινης ζωής, τον παίρνουν, τον ντύνουνε μ' ένα χοντρό φόρεμα, τον προστάζουνε να στέκεται ντούρος, να χαιρετάει, να ταπεινώνεται μπροστά σ' όλους όσους έχουν στο ρούχο τους ένα σερήτι παραπάνου, να όρκιστη πως θα σκοτώσει μια μέρα τανέρφια του και τους γονιούς του, αν αυτοί γίνουν αίσωτετικοί όχτροί, και είν' έτοιμος για όλ' αυτά και ρωτάει μονάχα πως και πότε θα τονέ διατάζουν. Άβριο σαν τον άφίσουε λεύτερο θάρχη παλι να διδάσκει το δίκιο, τη λευτεριά, τανέγγιχτο της ανθρώπινης ζωής κτλ.

Ναί Με τέτοιους ανθρώπους, που υπόσχονται να σκοτώσουν τους γονιούς τους, οι φιλελεύθεροι, οι σοσιαλιστές, οι αναρχικοί όνειρεύονται να όργανώσουν κοινωνία λευτερων ανθρώπων. Τι λογής όμως κοινωνία ήθική και λογική μπορεί κανείς να φτιάξει με τέτοιους ανθρώπους; Αυτούς, όπως κι αν τους όργανώσης, θα φτιάξης κοπαδι ζώων, που διευθύνονται από τις φωνές και τις μαγκούρες των τσπακνηδων.

Ένα βαρύ φορτίο έπεσε πάνω στους ανθρώπους και τους συντρίβει, κ' οι άνθρωποι, που όλοένα περυσότερο συντρίβονται, γυρεύουν το μέσο να γλυτώσουν απ' αυτό.

Ξέρουν πως ενώνοντας τη δύναμή τους θα μπορούσαν να νασηκώσουν το φορτίο και να το τινάζουν

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΔΗΓΗΜΑΤΑ

Ο ΨΟΦΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Α'.

Λείπει μέρες από το σπίτι του, ένα χαμόσπιτο με μια μονάχα κάμαρα και μ' ένα στενό και βρώμικο άχοιρι δίπλα του: παραπέρα ή μεγάλη άχυρώνα του άφεντικου του σκορπάει στον άγέρα πάντα τη μυρουδιά του χορταριού της και μπροστά μια βαθουλή άβλη που όλον το χειμώνα λασπώνεται και γίνεται λίμνη με τις βροχές: τα βουβάλια περνούν από μέσα και οι μπεκάτσες έρχονται κάθε πουρνό να βρούνε στίς άκρες κανένα σκουλήκι.

Ο Βασίλης Πλάκας σκύβει το γεροντικό κορμί του, σαν περνάει την πορτοπούλα του σπιτιού του κι αντιχρίζει τη γυναίκα του ξαπλωμένη χάμου σ' ένα σακί κι άρρωστη.

«Καλημέρα Χαίδω», της λέει και ζυγώνει σ'

άφτην παραγμένος και με κίτρινη θωριά. «Τί έχεις πάλε;... Όλο κι άρρωστη σε βρίσκω!...»

Η Χαίδω γυρίζει λίγο το κεφάλι και του πετάει μια άπελπισμένη ματιά. «Τότερα λέει άψυχα και με σδυμένη φωνή:

«Την κοπέλα μας τη χάσαμε!... Πού είναι;... Πού μου έτρεχες;... Μονάχη μου τη σαβάνωσα και μονάχη μου την έθαψα... Κανένας δε γύρισε τα μάτια να μάς κοιτάξει και δεν ήρθε να μάς πει έναν καλό λόγο!...»

Έκείνος σκύφτει το κεφάλι και κρατάει με το χέρι το μέτωπό του. Κάθεται λίγο σε μια κάσσα συλλογισμένος, με χτυπάει το ποδάρι στο χώμα και ξανασηκώνεται άλλαξοπρόσωπος να περπατήσει πάλε από την άγγωνή ως την παραστιά. Τα ξερά του μάγουλα βρέχονται με θολά δάκρυα και σκούζει πνιγμένος.

«Είμαστε παραρηγμένοι, το ξέρω!... Τι ήθελες να κάμω;... Δε μπορούσα να φώσω έτσι τη δουλιά και ναρθώ στο θάνατο της Κανέως... Το βιό τανερνικου θα χάνονταν όλοτελα κι άλλοιόμονο ύστερα σε μάς!... Πού θα πηγαίναμε να κατασταλαίσουμε, σε μάς έδιωχνε;... Πιά άστρέχα θα μάς δέχονταν;... Πιός θα μάς έρρηχνε ένα κομμάτι ψωμί στο διακόνημά μας άφτό;... Δεν τα συλλογίσαι όλα άφτά,

γυναίκα;... Η θές...»

Με σβήνει άγριεμένος τη λαλιά του και δαγκώνει τα χοντρά του χέρια σε μανιασμένος. Τανάει τα ματόφυλλά του και στυλώνει τα όρθάνοιχτα μάτια στην κουβαριασμένη στα πόδια του Χαίδω. Στέκεται έτσι μπροστά άκίλητος και παράξενος, κ' εκείνη δεν κοιτάει να τον κοιτάξει κατά πρόσωπο, με σηκώνει με τα στεγνωμένα και λιγνά πόδια της το μιτάφι, που σκεπάζεται ως τα πάνω και κρύβεται σαν τον κυνηγημένο κι άραχνο λαγό. Τα χείλια της τρεμουλιάζουν άσπρα, και λόγια καταραμένα ξεφύγουν από το στόμα.

«Να ξεπατωθούμε καλύτερα!... Δεν τα ξέρεις, άντρα μου, σ' άκόμα όλα και γι' άφτό φωνάζεις έτσι άδικα... Η κόρη μας άτιμάστηκε και μάς μόλεψαν το γαίμα!... Τιμιοι είμαστε και τιμία δουλέβαμε... Μα έβαλαν χέρι πάνω της και πέθανε στην άγκαστριά της. Μου το ξεμολογήθηκε την ώρα που ξεψυχούσε... Τη γέλασαν, τη γέλασαν την άπονήροφτη!...»

Ο άντρας ανατινάζεται και ούρλιαζει φρενιασμένος μέσα στη χαμηλή κάμαρα: τραβάει το μιτάφι από το κορμί της Χαίδως και ή μισόγυμνη γυναίκα τρέμει και ξεψυχάει, σαν της σφίγγει από το χέρι και τη σκοτώνει με τις τρελλές του ματιές.

μά δὲ μποροῦν νὰ συμφωνήσουν στὸ πῶς πρέπει νὰ ἐνεργήσουν καὶ σκύφτουν πειότερο ἀφίνοντας τὸ βάρος νὰ πέφτῃ στοὺς ὤμους τῶν ἄλλων. Καὶ τὸ φορτίο κατατασίζει ὁλοένα τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ εἰντούσαν ὡς τώρα ὅλοι χαμένοι, ἃ δὲ βρίσκονταν ἄλλοι, ποὺ ὁδηγοῦνται στὶς πράξεις τοὺς ὅχι ἀπ' τὸ λογαριαστὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπακολούθων τῶν πράξεων, παρὰ ἀπ' τὴ συμφωνία τῶν ἀρχῶν τῆς θρησκείας μὲ τὴ συνείδηση.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἰν' οἱ Χριστιανοί : ἀντὶς τὸ σκοπὸ, ποὺ ἡ ἐπιτυχία του χρειάζεται τὴ σύμπραξη ὅλων, ἀποβλέπουν σ' ἓνα ἐσωτερικὸ σκοπὸ, ποὺ μποροῦν νὰ τονε φτάσουν χωρὶς γι' αὐτὸ νῆνε ἀνάγκη καμμὶς συμφωνίας.

Κ' εἰν' αὐτὴ, ἀλήθεια, ἡ σύσταση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Γι' αὐτὸ ἡ ἀπολύτρωση ἀπὸ τὴ σκλαβιά ὅπου βρίσκεται ὁ ἄνθρωπος, ἐνῶ κατάντησε ἀδύνατη γιὰ τοὺς κοινωνικοὺς ἀνθρώπους, πραγματοποιεῖται μὲ τὸ Χριστιανισμὸ : ἡ κοινωνικὴ ἰδέα τῆς ζωῆς πρέπει νὰ κἀνῃ τόπο στὴ χριστιανικὴ ἰδέα τῆς ζωῆς.

Ὁ σκοπὸς τῆς γενικῆς ζωῆς δὲ μπορεῖ νῆναι σ' ὅλα γνωστός, — λείπει ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο ἡ χριστιανικὴ διδαχὴ — παρουσιάζεται ἀτομικὰ σὲ σένα σὰν κάποιος ζύγωμα, ὅσο γίνεται μεγαλύτερο, πρὸς ἓνα ἄπειρο καλὸ, σὰν πραγματοποίηση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ποὺ σ' αὐτὴ ἄσφαλτα γνωρίζεις τὸ σκοπὸ τῆς ἀτομικῆς σου ζωῆς.

Στέκεται αὐτὸς στὸ νὰ πραγματοποιήσῃς στὸν ἑαυτὸ σου τὸν ἴδιο τὴν ἀνώτερη τελειοποίηση, τὴν ἀγάπη, κατὰ ἀπαραίτητο στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ σκοπὸ αὐτόνε τονε γνωρίζεις πάντα, καὶ πάντα εἰν' εὐκολοζύγωτος. Μπορεῖς νὰ μὴν ξέρῃς τοὺς καλύτερους σκοποὺς τοὺς ἐξωτερικοὺς. Μπορεῖ νὰ μὴν ἐμπόδια μεταξὺ σου κ' ἐκείνων, μὰ κανένας καὶ κανένα πρᾶμα δὲ μπορεῖ νὰ τὲ κρατήσῃ ἀπ' τὸ ζύγωμα πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ τελειότητα, τὴν αὐξηση τῆς ἀγάπης στὸν ἑαυτὸ σου καὶ στοὺς ἄλλους. Ἄς βάλῃ ὁ ἄνθρωπος στὸν τόπο τοῦ ἐξωτερικοῦ σκοποῦ, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ψεύτικου, τὸ μοναχὸ ἀληθινὸ, τὸν εὐκολοζύγωτο, τὸν ἀσυζήτητο, τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ, καὶ τότες μόνο θὰ πέρουν οἱ ἀλυσίδες καὶ θὰ νιώσῃ τὸν ἑαυτὸ του πραγματικὰ λεύτερο.

Ὁ Χριστιανὸς ξεφορτώνεται τὴν ὑποχρέωση πρὸς τοὺς νόμους τοῦ κράτους, ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκη τοὺς οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του οὔτε γιὰ τοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ θεωρεῖ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ πρὸ ἐξασφαλι-

σμένη μὲ τὸ νόμο τῆς ἀγάπης, πᾶκολουθαί, παρὰ μὲ τὸ νόμο ποὺ στηρίζεται στὴ βία. Ὁ Χριστιανὸς μὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ τις ἀνάγκες τοῦ νόμου τῆς ἀγάπης, ὅχι μόνο δὲ νομίζει ὑποχρεωτικὰ τις ἀνάγκες τοῦ νόμου τῆς βίας, μὰ καὶ τις ζετινάζει ἀπὸ πᾶνου τοῦ σὰν πλάνες, ποὺ πρέπει νὰ ἐξαλείψουν καὶ νὰ καταστρεφτοῦν.

Ἡ οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰναι τὸ φύλαγμα τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἰναι μπορετὸ μόνο μὲ τὴν ἀπόλυτη ἐσωτερικὴ λευτεριά. Ἡ λευτεριά εἰναι ὁρος ἀπαραίτητος τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς. Ἡ λατρεία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐμπλέκει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ κάθε ἐξωτερικὴ ἐξουσία καὶ σύγκαιρα τοῦ δίνει τὴ δύναμη νὰ φτάσῃ στὴν τελειοποίηση τῆς ζωῆς, αὐτὴν ποὺ τοῦ κἀκου ζητᾷ μὲ τᾶλλαγμα τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῆς ζωῆς.

Οἱ ἄνθρωποι θαρροῦν πῶς μὲ τὰ μεταλλάσματα τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῆς ζωῆς καλυτερεῖ ἡ κατάσταση τους, καὶ μὴν αὐτὰ τὰ μεταλλάσματα τοῦτα δὲν εἰναι πάντα ἐπακόλουθα τῶν ἀλλαγῶν τῆς συνείδησης. Ἡ ζωὴ ὅμως δὲν καλυτερεῖ παρὰ μόνο σὰν ἔχουν βάσῃ τους οἱ ἀλλαγές αὐτῆς τὸ ζετύλιγμα τῆς συνείδησης. Κάθε ἀλλαγὴ ἐξωτερικῆ τῶν τύπων τῆς ζωῆς, ποὺ δὲν εἰν' ἐπακόλουθο κάποιας μετατροπῆς τῆς συνείδησης, ὅχι μόνο δὲν καλυτερεῖ τὴν κατάσταση τῶν ἀνθρώπων, μὰ καὶ τὴ χειροτερεῖ. Τὸ σφᾶξιμο τῶν παιδιῶν, τὸ μαρτύριο, ἡ σκλαβιά δὲν καταργηθήκανε μὲ κυβερνητικὰ διατάγματα, παρὰ μὲ τὸ ζετύλιγμα τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης : αὐτὸ ἔφερε τὴν ἀνάγκη τῶν διαταγμάτων τούτων. Ἡ ζωὴ καλυτέρεψε τόσο μόνο, ὅσο ἀκολούθησε τὸ ζετύλιγμα τῆς συνείδησης, δηλαδὴ ὅσο ἡ ἀγάπη ζετόπισε στὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου τὸ νόμο τῆς βίας.

Μὲ τὸ νῆχουν ἐπίδραση τῆς συνείδησης οἱ ἀλλαγές στὰ μεταλλάσματα τῶν τύπων τῆς ζωῆς, οἱ ἄνθρωποι θαρροῦν πῶς πρέπει νᾶλθεῖν καὶ τάνάποδο, κ' ἐπειδὴ εἰναι πρὸς εὐχάριστο κ' εὐκολώτερο νὰ διευθύνουν τὴν ἐνέργειά τους στὶς ἐξωτερικὲς ἀλλαγές, προτιμοῦν πάντα νὰ μεταχειρίζονται τὴ δύναμή τους ὅχι γιὰ νᾶλλάξουν τὴ συνείδησή τους, παρὰ γιὰ νᾶλλάξουν τοὺς τύπους τῆς ζωῆς, κ' ἔτσι καταγίνονται ὅχι στὴν οὐσία, παρὰ στὸ φαινόμενο.

Ἡ καλλύτερη ζωὴ ἐρχεται μόνο μαζὶ μὲ τὴν πρόοδο τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ποθεῖ νὰ καλυτερέψῃ τὴ ζωὴ πρέπει

νὰ καταγίνεται γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῆς συνείδησης τῆς δικῆς του καὶ τῶν ἄλλων. Μὰ ἴσα ἴσα τοῦτο δὲ θέλουν νὰ κάνουν οἱ ἄνθρωποι καὶ προσπαθοῦν νᾶλλάξουν τοὺς τύπους τῆς ζωῆς ἐλπίζοντας πῶς αὐτὸ θὰ φέρῃ καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῆς συνείδησης.

Ὁ Χριστιανισμός, καὶ μόνος ὁ Χριστιανισμός, θὰ γλυτώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπ' τὴ σκλαβιά ὅπου βρίσκονται γιὰ τὴν ὥρα, κ' ὁ Χριστιανισμός μόνο θὰ τοὺς κἀνῃ ἱκανοὺς πραγματικὰ νὰ καλυτερέψουν τὴν ἀτομικὴ καὶ γενικὴ ζωὴ. Τοῦτο ἔπρεπε νῆναι σ' ὅλους φανερό, μὰ οἱ ἄνθρωποι δὲ θέλησαν νὰ τὸ παραδεχτοῦν ὅσο ἡ ζωὴ ἀπ' τὴν κοινωνικὴ τῆς ὥψῃ δὲν εἶταν καλόγνωριμένη, ὅσο ὁ κᾶμπος τῶν ἡθῶν, τῶν ἀγριοτήτων, τῶν βασάνων τῆς κοινωνικῆς καὶ κυβερνητικῆς ζωῆς δὲν εἶταν ἀκόμα μελετημένους ἀρκετὰ ἀπ' ὅλες τις μεριές.

Ἀναφέρουνε συχνά, γιὰ τρανὴ τάχατες ἀπόδειξη τῆς ἀδυναμίας τῆς διδαχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, πῶς ἡ διδαχὴ αὐτὴ, γνωστὴ δεκαεὶα αἰῶνες τώρα, ἔγινε δεχτὴ μόνο ἀπ' τὴν ἐξωτερικὴ τῆς μορφή. Ἀφοῦ ἡ διδαχὴ αὐτὴ, λένε μερικοὶ, γνωστὴ ἀπὸ τόσον καιρὸ δὲν ἔγινε ἀκόμη ὁ ὁδηγὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ τόσοι μάρτυρες τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ κᾶκου βασανίστηκαν καὶ δὲ φέρανε καμμὶν ἀλλαγὴ στὴ βροσκούμενη τάξη, δὲν εἰναι τοῦτο φανερὴ ἀπόδειξη πῶς ἡ Χριστιανικὴ διδαχὴ δὲν εἰν' ἀληθινὴ καὶ πραγματοποιήσιμη ;

Τὸ νὰ μιλάῃ κανεὶς καὶ νὰ σκέφτεται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο εἰναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ μιλάῃ καὶ νὰ σκέφτεται γιὰ σπύρο, ποὺ δὲ δίνει ἀμέσως ἄνθρα καὶ καρπούς, ποὺ καταστρέφεται πάνου σὲ στεῖρα καὶ κακὰ γῆ.

Τὸ ὅτι ἡ διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ στὴν ἐποχὴ ὅπου φάνηκε δὲν ἔγινε δεχτὴ πέρα πέρα στὴν οὐσία τῆς, παρὰ μόνο ἀπ' τὴν ἐξωτερικὴ τῆς ὥψῃ καὶ ἀλλαγμένη, εἶταν πρᾶμα ἀπαραίτητο καὶ ἀναγκαῖο. Μιὰ διδαχὴ ποὺ γκρέμιζε ὅλη τὴν ἀρχαία τοῦ κόσμου θεωρίαν καὶ ἀντὶς ἐκείνη στύλωνε καινούρια, δὲ μποροῦσε μονομῆς νὰ γίνῃ δεχτὴ πέρα πέρα καὶ δὲ μποροῦσαν νᾶγκαλιάσουν οἱ ἄνθρωποι παρὰ τὴν ἐξωτερικὴ μορφή καὶ τὴν τροποποιημένη διδαχὴ. Καὶ ἡ τέτια ἀποδοχὴ τῆς εἶταν πάλι χρειζόμενη στοὺς ἀνθρώπους, γιὰτὶ μὴ μπορῶντας νὰ καταλάβουν τὴ διδαχὴ καὶ τὸν ἡθικὸ δρόμο ἔπρεπε νὰ ὁδηγηθοῦν ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴ ζωὴ πρῶτα, γιὰ νὰ δεχτοῦν σ' ὅλη τῆς τὴν ἀλήθεια τὴν τέτια διδαχὴ.

«Μὲ πιδόν, μουρὴ ;...» βραχνιάζει. «Μὲ πιδόν τῶκαμε ἀφτό;... Μολόγα τον, σουσουράδα!...»

«Μ' ἀφτόν ποὺ σκλάβωσες τὴ ζωὴ σου...» ἀπολογιέται πεθαμένη.

«Τὸ σύντροφό μου, μουρὴ;...»

«Ὅχι! Μὲ τὸν ἀφέντη μας...» Ἐπειτα σωριάζεται καὶ κρύβει τὰ μούτρα στὴ μάλλινη σακούλα ποὺ ἔχει γιὰ προσκέφαλό της.

Ὁ Βασίλης Πλάκας τὴν παρατήσῃ τώρα καὶ μένει ἀσάλευτος μὲ τὰ χέρια σταθωμένα σὲ μιὰ γωνιά. Ἐκεῖθες νογάει τὴν ἐρημιὰ νᾶπλώνεται τριγύρω του καὶ τὸ Ἄχρο νὰ ξεπροβαδαίῃ τὴ ζωὴ του στὸ χαμὸ καὶ στὸν ἀφανισμό. Ἐνας μοναχογιὸς μὲς τὰ γεράματα του τὸν εἶχε ἀφήσει κ' ἔφυγε ἀντάρτης· χρόνια ἐκύλησαν κ' ἔμαθε ὕστερα πῶς τὰ ὄρνια καὶ τὰ σκυλιὰ τὸν ξέσκιαν, σὰν τονε μυρίστηκαν σκοτωμένο σὲ μιὰ ρεματιά. Μιὰ μοναχοκόρη, ποὺ τὴν εἶχε σὰ γέλιο στὸ σπῆτι του, παράγωνε τώρα, κ' ἀφτός γέρος μὲ τὴ γριὰ γυναῖκα του ἔμεινε νὰ φυλάγῃ τὸ χαμόσπιτο ποὺ τοὺς ἀνέχονταν ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἀκόμα ὁ ἀφέντης νὰ κάθονται γιὰ λεημοσύνη.

Δὲ μιλάει τώρα ὅλη τὴ μέρα καὶ τραντάζεται κάθε λίγο τὸ σῶμα του ἀπὸ τοὺς βαθιοὺς ἀνστεναγμούς. Ἀπὸ τὸ στενὸ φεγγίτη τὸ φῶς λιγοστεῖ

ὁλοένα, ὥσπου ἡ νύχτα πέφτει καὶ σκοτεινιάζει.

«Ποῦ νὰ γύρω;...» συλλογιέται θλιβερά. «Ὅλα γκρεμίστηκαν καὶ ἡ γῆς δὲ μὲ χωράει!... Χαθηκα τώρα πιά, ἔσθῃσα σὰν τὴ σπῆθα τὴν πεταχτή...»

Ἦστερα ἀργὰ κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ἀφοῦ δὲν ἐκονήθηκε ἀπὸ τὸν τόπο του, ἄπλωσε τὰ χέρια καὶ ἀναψε ἓνα τενεκεδένιο καντήλι ποὺ ἐγύμωσε τὴ χαμηλὴ τὴν κάμαρα ἀπὸ πυκνὸ καὶ μάθρο καπνὸ. Ἐγύρισε τὸ κεφάλι κατὰ τὴν πλαγιασμένη Χαίδω καὶ τῆς ἐμουρμούρισε :

«Ποῦ εἰναι τὸ κλειδοπίνακο μὲ τὸ τυρί, γυναικα;—Σήκου νὰ φᾶμε τίποτα...»

«Δὲ θέλω!... Φαρμάκι καλύτερα φέρε μου νὰ πιῶ... Ἄς πεθάνω, ἄς χαντακωθῶ τώρα!...» ἀπαντᾷ χαμένη ἐκείνη.

B'.

Τὰ ἡλιοβασιλέματα χρυσώνουν τώρα πέρα τὸ βουνὸ καὶ ὁ γελαδάρης τοῦ χωριοῦ μαζώνει μπροστὰ τὰ γελάδια του ποὺ βοσκoῦσε ὅλη τὴ μέρα στοὺς μακρινούς μεριάδες : οἱ μοσκίδες καὶ τὰ δαμάλια προτρέχουν καὶ πηδοῦνε, μὰ οἱ ἀγελάδες μὲ κατεβασμένα τὰ μαλακὰ μαστάρια πηγαίνουν ἀργὰ καὶ κουρασμένα. Σὰν ἀντιπερνᾷ τὸ ἀφραχτο κοιμητήρι,

βλέπει ξαπλωμένο ἐκεῖ μέσα τὰ πίστομα ἓναν ἄνθρωπο ποὺ δὲ σκλέβει καὶ ἀναστενάζει βαρὶ καὶ κούφια. Ἐνα ἐρημικὸ κυπαρίσι παραπέρα ὅτῃ μέση λυγίζει τὰ κορνιαχτισμένα κλωνάρια του στὸ δυναμωμένο λίθα καὶ κλαίει.

Ξαφνιάζεται, ζυγώνει, καὶ ὁ Βασίλης Πλάκας ἀναταράζει κάπως τὸ τρεμουλιαστὸ κεφάλι του καὶ τὸ σηκώνει πάνου γιὰ νὰ ἰδεῖ τὸν ἄνθρωπο ποὺ περπατᾷ κοντὰ του. Μὰ γλιγῶρα μὲς στὸ σουρούπωμα ἐκεῖνο νογάει τὸν παλιὸ του φίλο. Τὰ χεῖλια του συμαζώνονται μὲ ἀκράτητη πίκρα καὶ τὰ φλογισμένα μάτια του ξαναρχίζουν πάλι νὰ θολώνουν καὶ νὰ δακρύζουν, σὰν τὸν παίρνει τὸ παράπονο. Σαλίζει τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια μὲ κόπο καὶ ἀκκουμπάει λίγο στὸ χορταριασμένο χῶμα μὲ τὸν ἀγκῶνα του, ἐνῶ κρύβει τὸ μάθρο του πρόσωπο στὶς ἀπαλάμες μέσα.

Μόλις τώρα ὁ γέρος γελαδάρης νοιώθει πῶς εἰναι ὁμπρὸς τοῦ ὁ χαμένος Βασίλης.

«Τί θές ἐδῶ, Βασίλη;...» ρωτᾷε σαστισμένος. «Τί κάνεις ἐδῶ πέρα στὰ μνήματα;... Γιατὶ ἀφῃσες τὸν ἀφέντη σου ποὺ ἔραγε τὸν τόπο νὰ σὲ βρεῖ;»

«Πράτα με, καημένε Ἀντώνη! ἀπαντᾷ ἐκεῖνος ξεψυχισμένα. «Ἀλησμόνα με τώρα... Εἶμαι πιά ἓνα σακκὶ κόκκαλα καὶ τίποτας ἄλλο!... Ἐδοῦλεψα,

Μπορούμε να φανταστούμε τους Ρωμαίους και τους βαρβάρους να δέχονται τη διδαχή του Χριστού όπως εμείς σήμερα τον καταλαβαίνουμε; Μπορούσαν ποτέ οι Ρωμαίοι και οι βάρβαροι να πιστέψουν πως η βία φέρνει αύξηση της βίας και πως τα μαρτύρια, τα βασανίσματα, οι πόλεμοι τίποτα δεν ξηγούν και τίποτα δε διαφωτίζουν, παρά όλα τα σκοτίζουν και τα μπερδεύουν;

Το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων εκείνης της εποχής είταν άνικανο να καταλάβη τη διδαχή του Χριστού μέσο του ήθικου δρόμου. Έπρεπε να οδηγηθούν από τη ζωή την ίδια, με τα μέσα που στην πράξη δείχνουν πως κάθε παραστράτισμα απ' τη διδαχή σέρνει ξοπίσω του κ' ένα κακό. Η χριστιανική αλήθεια, που την είχαν άλλοτες μόνο για άψηλη προφητική έμπνευση, κατάντησε σήμερα αλήθεια εύκολονόητη και στον πειό άπλο άνθρωπο κι αυτή την αλήθεια στίς μέρες μας πρέπει ο καθένας ν' ακολουθή.

Η κατάσταση των ανθρώπων της Ευρώπης με την υπαλληλία, τους φόρους, τον κληρο, τις φυλακές, τις καρμανιόλες, τα κάστρα, τα κανόνια, το δυναμίτη φαίνεται τόσο φριχτή, μά φαινομενικά μόνο. Όλες αυτές οι φρίκες που γίνονται προέρχονται από τη συγκατάθεση όλων μας. Όλ' αυτά δεν έπρεπε να υπάρχουν σύμφωνα με την κατάσταση της ανθρώπινης συνείδησης. Η δύναμη δεν είναι στίς φυλακές, στα σίδερα, στα βασανιστήρια, στα κανόνια, παρά είναι στην ανθρώπινη συνείδηση, που δίνει τον έαυτό της με το να μεταχειρίζεται το κανόνι. Κ' η συνείδηση των ανθρώπων αυτών παλεύει με τανάπαδο τούτο και χτυπιέται από δυο μεριές. Ο Χριστός είπε πως νίκησε τον κόσμο κι αλήθεια τον νίκησε. Το κακό του κόσμου, μ' όλες αυτές τις φρίκες, δεν υπάρχει πια, γιατί βγήκε απ' τη συνείδηση των ανθρώπων. Μικρό μόνο σπρώξιμο χρειάζεται για να ξεκόψη όλωσδιόλου το κακό αυτό και να υποχωρήσει μπρός στο νέο τύπο της ζωής.

Τα πρώτα χρόνια του χριστιανισμού, όταν ο πολεμιστής Θεόδωρος εδήλωσε στους δικαστάδες του πως δεν του επιτρεπούταν, σά Χριστιανός που είταν, νάχη όπλα, καταδικάστηκε σέ θάνατο κ' οι δικαστάδες του τον θάρρουν τρελλό και τον πομπέψανε. Τώρα όμως που στην Αυστρία, στην Πρωσία, στη Σουηδία, στη Ρουσία, σ' όλη την Ευρώπη, των άνυπόταχτων ο αριθμός αύξάνει σημαντικά, την πράξη, αυτή δεν την παίρνουν πια για τρέλλα,

παρά για επικίνδυνο πράγμα, κ' οι Κυβέρνησες όχι μόνο δεν καταδικάζουν τους άνυπόταχτους, παρά και τους κρύβουν φροντισμένα γκαρίζοντας πως οι άνθρωποι θα λευτερωθούν απ' τη σκλαβιά και την άγνοια τους όχι μ' επανάστασες, με συμβούλια ειρήνης ή με τα βιβλία, παρά μ' αυτό το άπλο μέσο: ότι κάθε άνθρωπος σαν τον βιάζουν να λάβη μέρος στη βία για τάδε φάρια του και τον ίδιο τον έαυτό του, ρωτιέται: «Γιατί θα το κάνω;»

Ας ξυπνήσουν λοιπόν οι άνθρωποι απ' τον ύπνο όπου είναι βυθισμένοι, ας ανοίξουν τα μάτια στην άψηλότερη αυτή θεωρία της ζωής, που αποκαλύφθηκε απ' το Χριστιανισμό, αυτόν που από χίλια ενιακόσα χρόνια μ' προσκαλνάει κοντά του, κι ας εμφανιστή το κάθε τι φριχτό, όπως γίνεται σ' άνυπνους απ' το βραχνά. Η ψυχή τότε θα γίνει χαρούμενη και στο εξής θα λογαριάζεται για παράδοξο, πως τόση τρέλλα κυρίεψε μέσα στ' όνειρο.

Φτάνει να ξετινάξη μια στιγμή η ανθρωπότητα την αδιάκοπη νάρκη, όπου ζητούν να μ'ε συγκατήσουν οι Κυβέρνησες, φτάνει ν' αντίληφτούμε πόσο διαφέρει εκείνο που κάνουμε απ' τα ήθικά μας καθήκοντα.

Το ξύπνημα τούτο μπορεί ώρα με την ώρα να το δούμε άξαφνα νάρθη.

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΗΣ

ΣΤΗ ΒΑΡΚΑ

Στη βάρκα καθισμένοι, τα κουπιά

Σαλεύαμε στα χέρια·

Είχε φανή το φεγγαράκι πιά,

Κ' είχαν φανή τ' αστέρια.

Στη βάρκα καθισμένοι, το νησί

Γυρεύαμε, που χιόνια

Δέν πέφτουνε ποτέ, και που οι κισσοί

Σκαλώνουνε στα κλώνια.

Στη βάρκα καθισμένοι—τα νερά

Τριγύρω κοιμισμένα·

Το παραμυθι γροίκαες, κ' η χαρά

Ανάβρυνε από σένα.

εδοίλεψα στη ζωή μου κι ούδ'ε μιά πιθανή γής δεν κέρδεσα... Με ρούφηξε, μέφαγε ή δουλειά, έσκύλιασα για τον άφέντη μου και να με τώρα που κατάντησα να φτάσω!.. Ούδ'ε ψωμί δεν έχω να βάλω στο στόμα... Και θέλω να πεθάνω!.. Άσε με, πάρα με!.. Για την ψυχή του πατέρα σου, μην πείς στο χωριό και στείλουν να με πάρουν... Άς πεθάνω καλύτερα της πείνας εδώ που έθαψα την κοπέλλα μου και τη γυναίκα μου...»

Κ' εκύλησε πάλι το κορμί του μες το χώμα κ' έρρηγνε χαμηλά χαμηλά τα μάτια κοιτώντας άνοιαστα τις ήμερες άγελάδες που είχαν κυκλώσει γύρω του κ' έδοσκούσαν πάνω στα κοντινά μνήματα το ήλιοκαμμένο χορτάρι.

Ο Άντώνης ο γελαδάρης καμπουριάζει πάνω στη στράβη και μακρυνά ματσούκα του και τον κοιτάει λυπημένα, δίχως να βρίσκει παρηγοριά γι' άφτόν.

«Άνθρώποι είμαστε, Βασίλη!.. Άνθρώποι είμαστε!..» λέει μοναχά κι άναστενάζει.

Γλέπει το κορνιαχτισμένο σκαλιάρι του και την κουρελιασμένη πουκαμίσια που αφήνει εδώ κ' εκεί να φαίνεται μέσα από τις τρύπες ή λιγνή και μαβροδερή σάρκα του και πλανάει τα μάτια του ύτερα κι άφτός άπάνου του για να θωρήσει και τα δικά

του μπαλωμένα ρούχα που κρατιούνται στο ψηλό κορμί του. Θλίβεται πολύ και πασιζέει να καταπιεί την πίκρα του που ανεβάζει το φάρμακι της ως το στόμα του.

Σκαλίζει άμήχανα το χώμα με το ξύλο του, κουνάει πάνω και κάτω το κεφάλι του και ξαναλείει.

«Σέ χαλέβουν στο χωριό! Θάρρουν πως έτρελλάθηκες και πήγες να πνιγείς... Ο άφέντης έβαλε το χωροφύλακα να σέ βρεί και να σέ πάρει με το στανιό σ' άφτόν. Δέ σέ ξέρουν πως είσαι εδώ πέρα... — Μά σήκου, Βασίλη, σήκου να πάμε κι έχει ο Θεός άκόμα! Άνθρώποι είμαστε κ' εμείς κι ο ίδιος Θεός μ'ε έπλασε...»

«Δέ μ'ε έχουνε γι' άνθρωπος έμ'ας. Δέ μ'ε λογαριάζουν έμ'ας άφτοί οι τρανοί. Καλύτερα άγαπών τα σκυλιά και τις γάτες τους παρά έμ'ας... Τά δασκαλέφτηκα έγώ άφτά, τάμαθα όλα και χόρτασα πιά... Ούτε το δίκιο δέ μπορώ να βρω μπροστά τους. Ό,τι κι άν έκαμα, τίποτα!.. Άέρας όλα... Να πεθάνω, να τελειώσω τώρα ο χαντακωμένος!..» Και βγάζει ένα κομμένο και βαρύ κλάμμα, σά νάν τον πατάει κανένα σιδερένιο γόνα στα στήθια του τόσο που και τα γελάδια σ' άν παλαβά τεντώνουν μπροστά τους χοντρούς λαιμούς τους και μου-

ΣΤΗΝ ΞΕΝΗΤΕΙΑ

Ώ ροδογέλαση παιδούλα, σ' άκρογιάλι
Λαμπρές άχτίδες το φεγγάρι διαν σκορπούσε,
Και κάποιο μουσικό τραγούδι άντιλαλούσε
Στη θάλασσα, χυμένη σ' άν από κρυστάλλι,

Σά μιά νυφούλα πρόβαινε άγάλη-άγάλη,
Και τα μαλλιά σου ή αύρα τα χαϊδολογούσε.
Σώπασε τώρα το τραγούδι που ξυπνούσε
Μέσ' στην ψυχή μου λογισμούς, και μιά μεγάλη,

Και μιά βουβή τριγύρω άπλώνεται γαλήνη
Μέσ' στη νυχτιά,
Και νοιώθω κάτι μέσα μου, κάτι που σβύνει.

Άνθός σ' άν κήπο την αλγούλα δέ γυρέβεις·
Του κάκου καρτερούσα κλαίγοντας, μισέβεις
Στην ξενιτιά.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΣΑΛΟΝΙΟΥ

ΜΕ ΤΟ ΙΔΙΟ ΝΟΜΙΣΜΑ

Σέ μιά γωνιά παράμερα της σάλας, ένω γύρω τους ο κόσμος μαζωμένος λίγος εδώ, λίγος εκεί—είχε πάψη κείνη τη στιγμή ο χορός—έχανε την ώρα του μιλώντας ως επί το πολύ γι' άδιάφορα κ' άν όχι περιττά πράγματα, οι δύο τους μονάχοι στη γωνίτσα κείνη φαίνονταν σά νάβρισκαν ιδιαίτερη εύχαρίστηση στην κουβέντα τους, γιατί το μέλοιο πολύ συχνά συντρόφευε τα λόγια τους. Βλέποντάς τους έτσι εύχαριστημένους μπορούσες να νομίσης, που την στιγμή εκείνη όλος ο κόσμος γι' αυτούς είτανε οι δύο τους, ή που κάποια συνάντηση ιδεών, κάποιο ιδανικό καινό τους ένωσε. Μά τίποτ' απ' όλ' αυτά. Κείνος χαριτωμένος ντιστεγές Άθηναίος μ' όλη τη φαντασία και τη μεγάλ' ιδέα για τον έαυτό του, που χαραχτηρίζει τους άνόητους νταντήδες, όταν ή ιδέα αυτή στηρίζεται μονάχα στο κανονικό δέσιμο της γραβάτας, της ώρας το ντύσιμο και γάντι και σ' όλες τις άλλες τιποτένιες έξωτερικές λεπτομέρειες, μοναχή φροντίδα και μοναχή σκέψη των περισσότερων νέων, που συχνάζουν στα σαλόνια. Κείνη Κερκυραία δεσποσύνη, που δεν αφήνει ούτε χορό

γκρίζουν λυπητέρα και βαθιά.

Ο Άντώνης σκιαζεται και γονατάει δίπλα του· «Δέν κάνει έτσι ο κόσμος, γερο-Βασίλη... Δέν κάνει έτσι ο κόσμος... Είναι κρίμα... Έδώ μ'ε έταξε ή μοίρα μας και δέν πρέπει να παραπονούμαστε!..»

«Γύρεψα να παρηγορηθώ κ' έγώ, μά τα δικά μου βάσανα δέν έχουνε τελειωμό... Έφαγα τα νιάτα μου έτσι στη σκλαβιά κ' έχασα τη γενιά μου ο άχαρος!.. Όλα για τους άλλους, όλες τις μέρες μου και τις νύχτες μου για τους άλλους τους τρανούς...»

Ο γελαδάρης τραβάει τα ψαρά του γένια που να συνεπαίρνει και τα μπερδέβει λοζά, ο λίβας και χουγιάζει τις άγελάδες που πατούνε τα μνήματα. Ο χαροκομένος σύντροφός του με τα λόγια του ξυπνάει και σ' άφτό το άνεργο πάλεμα της ζωής του και γυρνάει το μυαλό του βουρλισμένα, ότα συλλογιέται πως κι άφτός τίποτα δέν έχει δικό του «Κ' έγώ έτσι είμαι!.. Τι να κάμω;.. Άν τάφήσω, θα φορήσω...» λέει βαλαντωμένος. Πέρασε τη ζωή του τίμια όλ' ήμερες δουλεφής κ' έβγαλε το ψωμί του μονάχα. Η ψωροσακκούλα του είναι άδειανή. Έσκυψε σ' όλα τα μεγάλα άφεντικά κ' έσυντρόφεψε τα γελάδια τους. Γέλοιο δέν είδε μιά μέρα και ο

ούτε απογευματιανή, τύπος κοινός, με μόρφωση σαλονιού, χωρίς κανένα βάθος, με την επιπολαιότητα στην κουβέντα και το χωρίς νόημα ως επί το πολύ γέλιο. "Οχι πολύ δημοφιλής, ζωηρή περισσότερο και χαριτωμένη.

Αυτή τη βραδιά είχε γνωριστή, αλλά βρισκόντανε λαμπρά ο ένας στην συντροφιά του άλλου. Τα έξοδα της κουβέντας τους πλέρωνε ο καυμένος ο κόσμος, που χωρίς να φαντάζεται, που στην καμπούρα του διασκεδάζαν τα δυο εκείνα τρελλά, έδινε το θέμα της κουβέντας και την άφορμή να δείξει ο ένας στον άλλο την εξυπνάδα του.

— Βλέπετε, δεσποσύνη, εγώ γι' αυτό διασκεδάζω στους χορούς κάθομαι και παρατηρώ τον κόσμο με βλέμμα ψυχολόγου, και πάντα μου δίνει άφορμή να γελάσω ή για τη βλακεία, ή για τις idées fixes του, ή για το ντύσιμο, ή για την gantherie. "Επειτα έχουμε και τόσα νόστιμα επεισόδια σ' ένα σαλόνι!

— Έχετε δίκιο, βλέπει κανείς τόσα γελοία! απόδειξη αὐτ' ή νέα με τὰ ρόζ. Για παρατηρήσετε, έχει ένα decolleté, που θά τὸ ζήλευε ὅποιος ἔχει μανία με τοὺς σκύλους καὶ θέλει νὰ τοὺς καλοθρέψῃ· εἶναι ὅλη κόκκαλα καὶ ποζάρει γιατί νομίζει πὼς μπορεί νὰ τρελλάνῃ καὶ κόσμος.

— Κ' ἔχει δίκιο· μήπως δὲ μπορεί ἕναν νὰ τὸν τρελλάνῃ ἡ ιδέα, πὼς ὁ Δημιουργὸς κατάρθρωσε νὰ σιγάρεῃ τόσες ἀκημιές σ' ἕνα κομμάτι τόσο δά λαϊμό;

— Χά, χά, χά, νόστιμο! Μὰ κοιτάχτε κι' αὐτὸν πὺ χαίρεται τούτη τὴν στιγμή αὐτὴ τὴν κυρία με τὰ μαῦρα. Τί ιδέα σὰς δίνει με τὸ ὄφρος πὺ ἔχει;

— Πὼς πηγαίνει à la recherche de l'idéal. Τὸν καυμένον! ἔχει φάτσα ποιητῆ. Ἀντὶς πὺ ἦλθε σὲ χορὸ, ἔπρεπε νὰ πᾶν νὰ ρεμβάσῃ σὲ κανένα κοιμητήριο ἢ σὲ καμμιὰ ἀκρογιαλιά.

— Ἐγὼ βρίσκω, πὺ περισσότερο μοιάζει με νεκροθάφτη.

— Πιὸ πιτυχημένο τὸ δικό σας. Ἀλλὰ κοιτάχτε καὶ κείνη τὴ ξανθὴ καὶ κάτου, πὺ θέλησε, φαίνεται, νὰ μιμηθῇ l'arc-en-ciel καὶ ντύθη με ὅλα τὰ χρώματα.

— Για τὴν Ἑλένη Κ... λέτε; τὸ συνειθίζει.

— Δὲν ξέρω τ' ὄνομά της· βλέπετε δὲ γνωρίζω πολλοὺς Κερκυραίους. Ὅριστε αὐτὴ ἡ ξανθὴ καὶ κάτου.

— Ναι, ναι, ἡ Ἑλένη εἶναι. Καὶ πὺ νὰ ἰδῇτε τὴν ξαδέρφη της, ἀπόψε δὲν εἶναι· δῶ, σωστὸς παπαγάλος. Ὅταν πᾶνε μαζί κ' οἱ δυὸ σὰς κουράζουν τὰ μάτια. Για νὰ δείξουν πὺ ἔχουν φιλανθρωπία, δὲν ἦλθαν κ' οἱ δυὸ ἀπόψε.

— Καὶ δὲ μοῦ λέτε, αὐτὸς ἐκεῖ ὁ ξανθός, πὺ δὲν εἰσφέρει κανεὶς ποιὸς εἶναι πιὸ ψηλός, αὐτὸς ἢ τὰ φωκὸλ του;

— Εἰδате ντύσιμο; σὰ Παριζιάνικο φιγουρίνι. Ἀξίζει κανεὶς νὰ τὸν πάρῃ καὶ νὰ τὸν βάλῃ γιὰ ρεκλάμα σὲ καμιὰ βιτρίνα μαγαζιεύ de nouveautés.

— Ὅχι ὁμως ἰδῶ, δὲν ἀξίζει, νὰ τὸν στείλῃ καλύτερα στὸ Παρίσι, νὰ τοὺς δείξῃ τί θὰ πῇ chic.

— Στέλνεται καὶ χωρὶς ἔξοδα σὰν achantillon sans valeur.

— Κοιτάχτε, κοιτάχτε, δεσποσύνη, τώρα θὰ σὰς δείξω ἀλήθεια κάτι, πὺ ἀξίζει τὸν κόπο. Μιὰ κυρία, πὺ μοῦ θυμίζει μιὰ φράση τῆς Gyp: «Une croûte de pain oubliée derrière une armoire». Προσέχτε καὶ πέστε μου, ποιά εἶναι ἡ θέση της, πὺ ταιριάζει καλύτερα, σὲ κανένα Ζωολογικὸ κῆπο ἢ στὸ Ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο;

— Φαντάζομαι τί γελοία θάνα! Για ποιά λέτε;

— Γι' αὐτὴν τὴν κυρία με τὰ gris μαλλιά καὶ τὸ μαῦρο ὄφρεμα.

— Μὰ... ποιά;

— Κεῖνη ἀπέναντί μας, πὺ μιλεῖ μ' αὐτὴ τὴ νέα στ' ἄσπρα κοντὰ στὸ πιάνο δεξιά. Αὐτὴ μονάχα εἶναι σὲ κείνη τὴν μεριά στὰ μαῦρα, τὴν εἶδατε;

— Εἶν' ἡ μητέρα μου...

— !!!!!

Καθαδδάτες 18)7)05.

ΕΙΡΗΝΗ Α. ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΜΟΥ

Ἀπέθανε ἡ ἀγάπη μου
χωρὶς νὰ πᾶν σὲ μνήμα
καὶ δίχως νὰ θαφτῇ.

Ἀπέθανε! καὶ ὁ θάνατος
τὴν ἔρριξε σὲ κῆμα
πὺ δέρεται ἡ ζωὴ.

Τώρα τοῦ κάκου δάκρυα
γι' αὐτὴν θέλω χύσει
γυρνώντας μοναχός.

Καὶ ζῶ με τὴν ἐλπίδα μου
πὺς νὰν τὴν ἀναστήθῃ
θὰ δύνεται ὁ καιρός.

Κέρκυρα

Α. Σ. ΒΡΑΝΑΣ

ΣΚΙΑΣ ΓΡΟΘΙΕΣ

(Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὺ 157 φύλλο).

Τί εἶναι ἡ καθρεῦσα;...καί ποῖον τῆς ἀλληλεπιδράσεως δημόδους καὶ καθαρευούσης. Ὁ ἀμίμητος αὐτὸς ὀρισμός, περὶ τὸ νὰ σὰς τὸ πῶ, εἶναι προῖον τοῦ κ. Σκια (σελ. 6 στὸ τέλος). Ἀνάλογος ὀρισμός ὑπάρχει σὲ κάθε βιβλίο λογικῆς—γελοῖο εἶναι ὅ,τι μὰς κάνει καὶ γελάμε. Στὴν κρίση τοῦ ὁ ἐπικριτῆς, στὴν ἀρχή, εἶχε παρακαλέσει τὸν κ. Σκια νὰ ὀρίσει τὴν καθρεῦσα, αὐτὴν διέλεκτον τὴν ἐπικρατεστέραν—φοβάται, μόνο, ἔγραψε, πὼς δὲ θὰ μπορέσει. Ὁ κ. Σκιας λοιπὸν τὴν ὀρίσει· ὥστε ἄδικο εἶχε νὰ φοβάται ὁ ἐπικριτῆς. Ἀρῶν πρώτα τὸν εὐχαριστήσῃ γιὰ τὴν καλὸσύνῃ τοῦ κ. Σκια, καὶ τὸν εὐχαρεῖ γιὰ τὸν πετυχημένο τοῦ ὀρισμοῦ—πιὸ ταιριαστός γιὰ τὴν καθρεῦσα δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ, θὰ ἤθελε ἀκόμη νὰ τοῦ παρατηρήσῃ ὁ ἐπικριτῆς, ὅτι ἀρκετὸς εἶταν ὁ ὀρισμός, καὶ περὶ τὰ ἄλλα ὅσα γι' ἀπάντησιν γράφει στὴν ἴδια σελίδα, γιατί δὲ λένε ἀλήθεια τίποτα. Μὲ τὸ ρῶτημα τοῦ ἐπικριτῆ καὶ ἄλλα πούλεγε στὸ μέρος ἐκεῖνο δὲν ἔχουνε σχέση ὅσα γράφει τώρα ὁ κ. Σκιας γιὰ τὰ διπλὰ ἢ μᾶλλον διδύμα γλωσσικὰ στοιχεῖα, ὧν τὰ μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν καθρεῦσαν τὰ δὲ εἰς τὴν δημῶδη· τουλάχιστο δὲν τὴ δείχνει τὴ σχέση, ἂν νομίζει πὼς ὑπάρχει, ὁ κ. Σκιας, ὥστε δὲν ἀπαντᾷ τίποτα. Για τὰ «διπλὰ ἢ διδύμα γλωσσικὰ στοιχεῖα, ὧν τὰ μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν καθρεῦσαν τὰ δὲ εἰς τὴν δημῶδη» τοιαῦτα δὲ στοιχεῖα ὑπάρχουσιν ἐν πάσῃ γλώσσῃ ὡς ὁμολογεῖ ὁ Πάουλ κτλ.» πὺ ἔγραψε ὁ κ. Σκιας στ' ἄλλο τοῦ βιβλίου, καὶ μὰς τὸ θυμίζει τώρα, ὁ ἐπικριτῆς, στὴν κρίση τοῦ εἶχε πῆ δυὸ λόγια. Ἡ σύγκριση πὺ κάνει ὁ κ. Σκιας με τὴν καθρεῦσα καὶ τὴ «δημῶδη» ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ «πᾶσαν γλῶσσαν» ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲν εἶναι σωστή, γιατί σὲ καθμιὰ ἀπὸ τίς ἄλλες γλώσσας τὰ διπλὰ στοιχεῖα βρίσκονται σὲ μιὰ γλῶσσα, ἐνῶ ἐδῶ ὑπάρχουν, ὅπως λέει ὁ ἴδιος ὁ κ. Σκιας, ἀτὰ μὲν εἰς τὴν καθρεῦσαν, τὰ δὲ εἰς τὴν δημῶδη. Μὲ τὰ διπλὰ στοιχεῖα πούχει κάθε γλῶσσα, ἀνάλογα εἶναι τὰ διπλὰ μόνο τῆς δημοτικῆς, καθὼς κοντὰ—σιμά, προσκέφαλο—μαζιλάρι, γίδα—κατσικά, ὅχι ὁμως καὶ τὰ ὕδωρ—νερό, προῖξ—προίκα,

χειμῶνας καὶ τὸ καλοκαίρι ἔφθικαν ὅλη τὴν κακορίζικιὰ πάνου του.

«Τί νὰ σοῦ πῶ κ' ἐγὼ, Βασίλη!.. Μὴν ταρᾶχέσαι!.. Δὲ μπορούμε νὰ κάμουμε καὶ τίποτα κι ὁ Διόβολος τ' ἔχει στὸ ζερβὶ του... Ἀβριο, μεθ' ὅριον θὰ μὰς ρήξουν στὸ χαντάκι καὶ δὲ θὰ ἔχουμε νὰ πούμε λόγο τότες... Ὅχι γιομίζουμε καμιὰ γούρνα... Τώρα τί νὰ κάμουμε, τί νὰ κάμουμε τώρα; Δὲν εἶναι στὸ χέρι μας, βλέπεις καὶ σύ...»

Ὁ ἄμοιρος Βασίλης τὸν κοιτάζει με τὰ μάτια τοῦ πὺ εἶναι σκιαγμένα καὶ γιομάτα ἀπελπισιὰ κι ἀλεθρώνει τὰ μαλλιά τοῦ στὰ χῶματα, σὰν παραδέρνει τὸ κεφάλι τοῦ ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπὸ τὸν πόνο.

Δὲ βγαίνει, λαλιά καὶ βρογγιά· ἀπόβαθα κι ὁλοένα· μὰ ὕστερα φωνάζει ξαφνικά.

«Ὅλοι θὰ ξεπατωθούμε μιὰ μέρα!.. Κάνας δὲν ἀπομένει ἐδῶ κάτου!..—Πιά κατὰρα μὰς πλάκωσε τοὺς φτωχοὺς καὶ βαριούμαστε ἔτσι;...»

Καὶ σωπαίνει πάλι. Αἶγα κουδούνια μονάχα κρεμασμένα στὸ λαιμὸ τῶν γελαδιῶν γτυποῦνε κάποτε κάποτε, καθὼς σειοῦνε τὰ κεφάλια τους.

Ὁ Ἀντώνης Μπάλλιος γυρνάει καὶ θεωρεῖ τὰ σκοτάδια πὺ πυκνῶνουν ἀνάγρη ὀλόγυρα κ' ὕστερα ξανακοιτάει τὸν κοιτάμενο φίλο του. Τὰ γελάδια τοῦ ἐσκόρπισαν μακριὰ κι ἀρχίζει νὰ φοβάται μὴν

κάμουν καμιὰ ζημία στὰ ξένα χτήματα.

«Ἐλα νὰ πᾶμε στὸ χωριό, Βασίλη!» λέει γνωμικὰ καὶ ὀρθοστέκεται πάνου ψηλός.

«Δὲν ἔρχομαι, δὲν ἔρχομαι... Σὺρε μοναχός σου.. Νὰ μὲ σκωρέσεις τώρα, Ἀντώνη!..» ἀπολογίζεται ὕστερα ἀπὸ ὦρα ἐκεῖνος.

«Ὁ Θεὸς μαζί σου τότες...» λέει στερνά, σὰ φέγγει.

«Τοὺς πεθαμμένους πιά δὲν τοὺς φυλάγει ὁ Θεός. Ἡ ἀπλωχεριὰ τοῦ εἶναι μονάχα γιὰ τοὺς τρανοὺς».

Τὰ κουδούνια τοῦ κοπαδιοῦ ἀκούγονται τώρα μακριὰ καὶ ὀδυμένα καὶ ἡ νύχτα με τὰ πηχτὰ καὶ μάρβα σκοτάδια τῆς πέφτει ἀπὸ τὴν ψηλὴ κορφή τοῦ κυπαρισιοῦ, ξανοίγεται ὀλόγυρα καὶ κρύβει τὸν ἔρημο ἄνθρωπο ἀνάμεσα στὶς ξερὰ γκαθιές, στοὺς ξύλινους σταθροὺς καὶ στὶς τσουκνίδες.

Μὲς τὴν ἀντράλα τοῦ ἐκεῖνος κλείνει τὰ μάτια τοῦ πὺ εἶναι ἀγρύπνητα καὶ τρομαγμένα, μὰ τὰ φτὰ του βάζουν, σὰ νὰ γυρίζει μῦλος, καὶ χαμένος πάλι γέρνει ἀπὸ τὸ ἕνα στὸ ἄλλο πλεθρό.

Γ'.

Ἐνα γέλιο εἶναι χυμὸ παντοῦ, μὰ κάπου

δίχως ἄλλο δακρύζουνε μάτια καὶ ματώνουν καρδιές.

Οἱ στιγμὲς τοῦ Βασίλη Πλάκα τώρα εἶναι μετρημένες πιά κι ὅλα γύρω τοῦ τὰκούει μακρυμμένα καὶ βαθεῖα καὶ τὰ βλέπει σὰν κομμένα· σὲ καταχνιά· τὰ πουλιά πὺ ξυπνοῦνε στὰ ροδογελάσματα τῆς ἀβγῆς καὶ ὁ ἀγέρας πὺ γιομίζει ἀπὸ μύρια χαρούμενα τραγούδια· τὰ κλώνια τοῦ ψηλοῦ κυπαρισιοῦ πὺ εἶναι σκαλωμένα τσιρτσάνια καὶ φουρτουροῦνε με γλυκοκελαθήματα· ἡ γλωμάδα πὺ ἀρχίζει νὰ βάφει τὸν οὐρανὸ καὶ τὰστέρια πὺ τραβιοῦνται καὶ σβήνουν.

Ἐπειτα οἱ θεριστάδες πὺ τραγουδώντας σκαρπιοῦνται στὸν ὀλόξανθο κάμπο· ἔχουν τὰ γυαλιστερά δρεπάνια στοὺς νώμους τους καὶ μακραίνουν πεταχτὰ τίς ἀρίδες τους γιὰ νὰ δουλέψουν με τὴν πρωινὴ δροσιά. Κάναν καιρὸ ἀνακατώνουνταν κι ἀφτὸς στὸν κάματο τοῦ θερισμοῦ κ' ἔπρεπε κοντὰ στοὺς ἄλλους τίς ἀβλακίες γιὰ νὰ θερίσει καμπουριασμένος τὰ ψωμομένα στάχια πὺ κόντεβαν πιά νὰ σκάσουν καὶ νὰ τινάζουν ὀλόγυρα τὸν πλοῦσιο καὶ δεμένο καρπό.

Αἶγοι νομάτοι πὺ ἔμαθαν τὸ χαμὸ τοῦ Βασίλη Πλάκα φέγγουν σύνταχα ἀπὸ τὸ κουνάκι τοῦ χωριοῦ. Παίρνουν τὸ δρόμο πὺ σώνεται στὸ νεκροχῶρι μέσα. Βιάζονται στὴν περπατησιὰ τους καὶ λα-

οὐς—αὐτί. Ὡστε καὶ στὸ πρῶτο τοῦ βιβλίου ὁ κ. Σκιας ὅσα ἔγραφε γι' αὐτὰ δὲν εἴτανε σωστά, καὶ τὸ εἶχε πεῖ ὁ ἐπικριτὴς στὴν κρίση του. Μὰ καὶ σωστά νὰ εἴτανε δὲ βλέπω τί σχέση ἔχουνε μ' ὅσα ἔγραφε στὴν ἀρχὴ στὴν κρίση του γιὰ τὴν καθαρεύουσα καὶ τὸν ὀρισμὸν τῆς ἐπικριτῆς. Κι αὐτὰ ὅπως τόσα ἄλλα, τὰ παρξήγησε, φαίνεται, ὁ κ. Σκιας, γιατί (σελ. 6) γράφει πὺς «ὁ ἐπικριτὴς ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὴν ἐν τῇ γραφομένη γλώσσῃ παρατηρουμένην ἐνίοτε ἀμφιταλάντευσιν, ἀξιοῖ δὲ νὰ εἶναι ἡ καθαρεύουσα αὐστηρῶς καθωρισμένη καὶ στερεότυπος». Ἰσως γι' αὐτὸ βρίσκει νάχουνε σχέση μὲ ὅσα ἔγραφε ὁ ἐπικριτὴς τὰ «διπλὰ στοιχεῖα» πού φέρνει γι' ἀπάντησιν. Ὁ ἐπικριτὴς ὅμως δὲν εἶπε τέτοια πράγματα· γι' ἀμφιταλάντευσιν χρήσεως δὲ μίλησε, καθόλου δὲν ἀξίωσε νὰ εἶνε ἡ καθαρεύουσα «στερεότυπος» καὶ «αὐστηρῶς καθωρισμένη». Ἐξήγησε ἀπὸ τὸν κ. Σκιας νὰ ὀρίσει ποῖα εἶναι ἡ καθαρεύουσα αἷ διάλεκτος ἡ ἐπικρατεστέρη ἀξίωσε δηλ. νὰ εἶναι ὅχι αὐστηρῶς καθωρισμένη μόνον κάπως καθαρὰ περιορισμένη, νὰ ἔχει κάποια σύνορα, πού ἄντως κ' ἔχει μὲ τὴ δημοτικὴ—γιατί στὴν ἀρχὴ τῆς, στὸ νόημά τῆς εἶναι ἀκρότης τῆς δημοτικῆς—δὲν ἔχει ὅμως μὲ τὴν ἀρχαίαν, γιατί ὅπως ἔγραφε ὁ ἐπικριτὴς «ὁ ἀρκετὸς καὶ ἀπαραίτητος ὅρος γιὰ νὰ λέγεται μιὰ γλῶσσα καθαρεύουσα εἶναι νάκκουμπᾶει, νὰ ἔχει γιὰ βάση τὴν ἀρχαίαν», καὶ «τὸ γράφειν τὴν καθαρεύουσαν ταυτὸν ἐστὶ τῇ τῶν προγόνων γλώσσῃ προσπειλᾶειν ἐτι δὲ καὶ ἀπορῆσθαι». Καθὼς λέει ὁ ἀληθινὰ σοφὸς Πολυλάς «ἐπὶ τῶν ὡς ἀναφαίρετο, ἰδικὴν μας κληρονομίαν, δόλοκληρον τὴν ἀρχαίαν γραμματικὴν, καὶ ὅλον ἀδιακρίτως τὸ λεκτικὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ καταδικάσαμεν εἰς θάνατον ὅλους σχεδὸν τοὺς τύπους τῆς νεωτέρας, ὡς λείψανα τῆς δουλείας καὶ τῆς ἐθνικῆς ταπεινώσεως» (Ἀμλέτος, σελ. ε'). Καὶ ἀπὸ τὴν κληρονομίαν παίρνει καθέννας μας κατὰ τὴ δύναμή του, καὶ τὸ γούστο τοῦ καὶ φτείνει τὸν τρόπο τὸ γλωσσικὸ πού γράφει—καὶ λέγεται καθαρεύουσα. Αὐτὰ δὲν ἔχουνε σχέση μὲ τὴν «ἀσάθειαν» πού λέει ὁ κ. Σκιας καὶ «τὴν ἀμφιταλάντευσιν τῆς χρήσεως ἥτις ὑπάρχει ἐν πάσῃ γλώσσῃ». Καὶ γιὰ τοῦτο ζήτησε ὁ ἐπικριτὴς ἀπὸ τὸν κ. Σκιας νὰ ὀρίσει, ὅχι ποῖα εἶναι ἡ καθαρεύουσα—τὸ εἶπε ὁ ἐπικριτὴς· ὁ ἀρκετὸς καὶ ἀπαραίτητος ὅρος κτλ.—μὰ ἡ καθαρεύουσα ἢ διάλεκτος, πού ἀνακάλυψε ὁ κ. Σκιας αὐτή, πού καθὼς ἔγραφε στὸ βιβλίον τοῦ μὲ τὴ συνθησμένη ἀερολογούσα ρητορικὴ

καὶ μικρὴ ἐπιστημονικὴ ἀκριβολογία εἶναι ἡ ζωντανότερη διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς, διάλεκτος αὐτοτελής, ἔχουσα ἰδίαν γραμματικὴν, ἀκριβεστέρην τῆς γραμματικῆς τῆς δημώδους καὶ μόνον ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῆς γραμματικὴν γνωστὴ ἐν πάσῃ Ἑλληνικῇ χώρᾳ καὶ—τὸ πῶς χοντρὸ—εἰς μέγα πλῆθος ἀνθρώπων». Λόγια μόνον φουσκωμένα. Λοιπὸν ἂν αὐτῆς τῆς καθαρεύουσας πού ἔχει γραμματικὴν ἀκριβεστέρην, ἰδίαν κτλ. στοιχεῖα εἶναι τὰ ρῶ (ρούς) νῶ (νούς) ἰκανόησι ἢ δοτικῇ καὶ τὰ τέτοια· ὁ ἀναδιπλασιασμός· μεταπεπλασμένος πού γράφει κὶ ὁ κ. Σκιας, διακεκλαδισμένος, πεπλημελλημένος πού γράφει ὁ κ. Βλάχος καὶ τᾶλλα—νὰ τί ζήτησε νὰ μάθει ὁ ἐπικριτὴς. Κι ὁ κ. Σκιας τὰ πῆρε ὅσα εἶπε ὁ ἐπικριτὴς γι' ἀξίωση «νὰ εἶναι ἡ καθαρεύουσα αὐστηρῶς καθωρισμένη καὶ στερεότυπος». — «Αὐστηρὰ» καθαρεύουσα—ἀνεμμένη καθαρεύουσα. Οἱ προσδιορισμοὶ αὗτοι, πού προσδιορίζουν ἀλήθεια, πού φανερώουν κάποια διαφορὰ ἀπὸ ἕνα σ' ἄλλο τρόπο γλωσσικό, πού κ' οἱ δύο λέγονται καθαρεύουσα γιατί ἔχουν τὸ κοινὸ γνώρισμα νὰ μὴ στηρίζονται στὴ σημερινή, πού μιλιέται, τὴ γλῶσσα, μὰ νὰ γυρεύουνε, — ὁ ἕνας, τουλάχιστον στὰ γενικά, — τὸν κανόνα τοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, προσδιορισμοὶ ἀναφορικά μὲ τὴν ἀρχαίαν τοῦ τρόπου πού ἀκολουθεῖς γράφοντας, πῶς θὰ ἐξηγηθοῦν, πῶς στέκονται λοιπὸν, πῶς δικαιολογούνται οἱ ἴδιοι οἱ τρόποι μὲ τοῦ κ. Σκιας τὴν καθαρεύουσα «τὴν αὐτοτελῆ διάλεκτον, τὴν ἔχουσαν ἰδίαν γραμματικὴν κτλ.»;

Ὁ Κοραῖς ἔγραφε «ἔχω εἰπεῖν, ἀγοράσειν, ἐνθυμηθῆν»· γιατί, τὸ ξέρομε. Τοὺς τύπους αὐτοὺς ἡ ἀρχαία δὲν τοὺς εἶχε, νὰ λέγονται δὲν τοὺς ἔκρουσε ποτὲ ὁ Κοραῖς. Παρόμοια στὰ ὕστερα χρόνια μᾶς ἔβγαλε ἡ καθαρεύουσα, ἡ ὁ ψευδαττικισμός, δὲν ξέρω, κάτι ἄλλους τύπους «θὰ ποιήσωμαι, νάποκομίστηται κτλ.». Τέτοιους τύπους ἡ γλῶσσα δὲν εἶχε ποτὲ—ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ πῶς παλιὰ ἕως σήμερα. Τέτοιους τύπους συνωμῆλικους θαρρῶ μὲ τὸν κ. Κόντο, ἀπαντοῦμε ταχινὰ πρὸ πάντων στὰ ἐπιστημονικά βιβλία καὶ μάλιστα καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ποιὸς δίνει τὸ κῆρος σ' αὐτοὺς τοὺς τύπους; Ἡ ἀρχαία; ὅχι, ἀφοῦ δὲν τοὺς ξέρι. Ἡ σημερινή; οὔτε· καὶ αὐτὴ δὲν τοὺς ἔχει. Καὶ ἡ ἄλλη μετὰξὺ; ἡ μεσαιωνική; Τίποτα, ἀφοῦ καμιά ἐποχὴ δὲν τοὺς εἶχε. Ποιὸς λοιπὸν; Ἡ γνώμη πέντε φιλολόγων πού τοὺς πρωτόβγαλαν καὶ εἰκοσιπέντε παπαγάλων πού τοὺς ἔκρουσαν καὶ τοὺς μεταχειρίζονται καὶ αὐτοί. Λοιπὸν, ἂν θέλει νὰ ξέρι ὁ κ. Σκιας, τέτοια

πράγματα ποτὲ δὲ θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν, ἂν εἴταν ἡ καθαρεύουσα τοῦ ὅχι αὐτοτελής μὰ γλῶσσα μόνον ἀληθινή, σὰν τίς ἄλλες. Τέτοια πράγματα μόνον σὲ γλώσσες σκεδιασμένες βλέπουμε νὰ γίνονται. Μόνον σὲ φτειασμένη γλῶσσα μποροῦν τὰ τέτοια νὰ ἔχουνε πέραση, καὶ νὰ κρίνονται μάλιστα γιὰ σωστά.

Τὸ φανερό, τὰναντίλεχτο κρέμασμα τῆς καθαρεύουσας ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, πού δὲν ὑπάρχουνε μετὰξὺ σύνορα νὰ τίς χωρίζουν, ὥστε ἂν ὅχι γλῶσσα ζωντανὴ καὶ φυσικὴ, «αὐτοτελής» τουλάχιστον νὰ εἶναι, νὰ εἶναι κάτι—αὐτὸ παρατηροῦσε στὴν κρίση τοῦ ὁ ἐπικριτὴς, καὶ γύρευε ἀπὸ τὸν κ. Σκιας νὰ ὀρίσει ποῖα εἶναι «ἡ διάλεκτος ἡ καθαρεύουσα, ἡ αὐτοτελής». Μὲ τὰ βιβλία πού ἀνέφερε τοῦ θυμίζε τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς γνώρισμα νὰ κρατιέται ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν· κρατιέται ἀπρὶξ—Λιβαδάς καὶ «αὐστηρὰ, ἐπικρατεστέρη, αὐτοτελής, καθαρεύουσα· κρατιέται χαλαρὰ—ἀνεμμένη. Καὶ τέτοια ἔπρεπε νάνα ἡ καθαρεύουσα, δηλ. ἡ ἀρχὴ τῆς, γιὰ νὰ μπορέσει στὰ 1875 νὰ γράφει ὁ κ. Κλ. Ραγκαβῆς, ὁ ποιητὴς τῆς καθαρεύουσας, ἐκείνη τὴ γλωσσικὴ ἀσκημὴ πού λέγεται «Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης» — ἀρχαίως, μέλλοντες καὶ ἀπαρέμματα, καὶ φρασολογία τῆς δημοτικῆς ὅπου δὲν εἶναι ξενισμοί.—Καθόλου «ἀσάθεια τῆς χρήσεως καὶ ἀμφιταλάντευσις» σοῦ λέει ὁ κ. Σκιας, καὶ γιὰ τὰ ἴδια νόμισε πῶς μιλοῦσε κὶ ὁ ἐπικριτὴς καὶ πῶς εἶχε τὴν ἀξίωση νὰ εἶναι ἡ καθαρεύουσα αὐστηρῶς καθωρισμένη καὶ στερεότυπος. Πιάνει ἔτσι μιὰ σελίδα (7) γράφοντας πράγματα περιττὰ γιὰ τὴν περίστασιν καὶ ξένα μ' ὅσα εἶχε πεῖ ὁ ἐπικριτὴς, καὶ ξοδεύει ἄλλη μιὰ (8) γιὰ νὰ γράφει κάτι πολὺ πολὺ σοδάρ.

Πολὺ περίεργα εἶναι ὅσα γράφει ὁ κ. Σκιας στὶς σελίδες 23 καὶ 27-28. Γι' αὐτὰ πού δὲν ἔχουνε καὶ σχέση μὲ τὴν κρίση, περιττὸ νὰ πεῖ κανεὶς τίποτα· μιλοῦνε μόνον τοὺς τόσους καλὰ! Γιὰ μιὰ παρατήρησιν τοῦ ἐπικριτῆ πῶς ἡ καθαρεύουσα αἷ ἐπικρατεστέρη διάλεκτος» δὲν ἔχει λέξεις νὰ πεῖ τόσα καὶ τόσα πράγματα τῆς ὀλικῆς ζωῆς, ὁ κ. Σκιας γράφει σὲ μιὰ σημείωσιν (σελ. 31) πῶς εἶναι «ἄτοπος» ἡ φράσις «δὲν ἔχει λέξεις». Ἐπρεπε, λέει, νὰ πεῖ ὁ ἐπικριτὴς πῶς «ἐνίοτε δὲν εἶναι τοσοῦτον κοινὰ καὶ εὐχρηστοὶ ὅσον αἱ ἀντίστοιχοι τῆς δημώδους». Ὅλους διόλου ἄτοπη δὲ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι. Ἀς κοιτάξει ὁ κ. Σκιας σὲ ὅ,τι νύνεται, σ' ὅ,τι τρώει, σ' ὅ,τι βρίσκειται μέσα σ' ἕνα σπῆτι κτλ. καὶ θὰ συμφωνήσει κάπως μὲ τὸν ἐπικριτὴ. Μὰ κ' ἡ δική του διόρθωσις δὲ μοῦ φαίνεται καὶ τόσο σωστή· ἀντὶς

χανιάζουν, μὰ σπαίρνουν ὅλοι. Ἀπὸ μακριὰ στὸ ξεγνάντεμα καρφώνουν τὰ μάτια σ' ἕναν παραμερισμένο τάφο. Σὰ φτάνουν σ' ἄφτόν, ὁ πεσμένος ἀνθρώπος ψυχομαχάει πιά.

Τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τοῦ εἶναι ξυλιασμένα καὶ ἡ ὄψη τοῦ μάθρη καὶ κορνιαχτισμένη κιτριναίνει τώρα. Μονάχα τὰ θάμπα τοῦ μάτια δείχνουν τὰσπράδι τοῦς, ὅταν τὰ γουρλώνει λοξὰ γιὰ νὰ τοὺς κοιτάξει ἕναν ἕνα φοβισμένα.

Κάποιος ἡσυχίος περνᾷ ἀπὸ τὸ πρόσωπό τοῦ πού πανιάζει καὶ ξεθωριάζει λίγο λίγο. Μὰ σὰ νὰν τοὺς νοιώθει ἀφτόους πού ἦρθαν. Θέλει νὰ κουδαραστεῖ καὶ νὰ ζαρώσει. Χτυπάει τοὺς ἀγκῶνες τοῦ στὴ γῆς γιὰ νὰ σκαφεῖ καὶ νὰ κρυφεῖ ἐκεῖ μέσα παραχωμένος. Ἐνας δαίμονας μάθρος θεόρατος μὲ κόκκινα μακριὰ νύχια καὶ μάτια φωτιά φαίνεται μπροστά τοῦ, ἴσα πᾶνου ἀπὸ τὸ κεφάλι, καὶ τὸν φοβερίζει. Ὅλα ἐρήμαξαν μέσα τοῦ. Μὰ ὁ ἥλιος βαράει καὶ πλημμυρίζει τώρα τὸ μάλαμα στὸν ἀνοιγμένο καὶ καρπερὸ κάμπο.

Γέρνουν οἱ χωριάτες ἐκεῖνοι πᾶνου τοῦ σὰ λαχταρισμένοι ἀπὸ τὸ σῆσιμο αὐτὸ τῆς ζωῆς καὶ δὲν ξέρουν τί νὰ κάμουν· μὰ δὲν τὸν γκρίζουν καθόλου καὶ τὸν ψυχοπονοῦνε μονάχα. Ταράζουν τὰ κεφάλια τοὺς ὕστερα κὶ ὁ ἕνας κοιτάει κατὰματα τὸν ἄλλο, καὶ ὁ ἄλλος ἀντιβλέπει νὰ κατίτις. Ἐπειτα

«Ἀφτός, μωρὲ ἀδέρφια, πεθαίνει τώρα!..»

«Ἀφῆστε τὸν νὰ ξεψυχήσει... Τίποτα δὲ μπορούμε νὰ κάμουμε τώρα...» λέει ἄλλος.

«Ἐσθῆσε μ' ἀφτόν καὶ ἡ γενιά τοῦ... Δὲν ἐδιαγούμισε τὴ ζωὴ τοῦ καὶ ἀφανίστηκε...» τελειώνει ἕνας γέρος.

Ὁ φτωχὸς δουλεφτὴς ἀγγομαχάει πάντα. Κατὶ πασκίζουμε νὰ πούν τὰ σκασμένα χεῖλια τοῦ, σὰ μισανόγουνται καὶ τρέμουνε. Μὰ τὰ ροχαλητὰ βγαίνουν πνιγμένα καὶ ἀλαφρά καὶ τίποτις ἄλλο σωστὸ δὲν καταφέρνει νὰ ξεστομίσει.

Ὅλη τὴ νύχτα σπείρουνταν σὰν τὸ σκουλήκι πᾶνου στὴν ἀπάτητη ἀκόμα γῆς τῆς γυναίκας τοῦ καὶ τῆς θυγατέρας τοῦ.

«Νὰ μὲ καρτεράτε, νὰ μὲ καρτεράτε...» ἐσυντόχαινε μὲ τοὺς νεκροὺς βογγώντας. «Δὲ θάρρησω νὰν τὰ κλωστήσω καὶ στὸν κόσμον τὸν ἀέρινο θάμαι κ' ἐγὼ κοντὰ σας... Ἀ δὲν ἦπιατε ἀκόμα τῆς Ἀρνας τὸ γλυκὸ νερό, βασταχτεῖτε λίγο ὥσπου νὰ σὰς φτάσω... Τὸ μάτι μου ἴδρωσε ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτο κ' εἶμαι ἕνας λησμονημένος ἀπὸ ὅλους... Νὰ ξεστοχωθῶ ἀπ' ἐδῶ... Θὰ μάρνηστετε καὶ σεις πού χρόνια σὰς εἶχα μὲς τὴν ἀγκαλιά μου;..»

Καὶ σὰν κουδέντιαζε κολλοῦσε τὸ στόμα τοῦ στὸ χῶμα γιὰ νὰ πᾶνε βαθιὰ τὰ λόγια τοῦ στοὺς παραχωμένους πού λυώνουν.

στὴν περασμένη τοῦ ζωῆ, σὰ γυρνᾷ τὸ μυαλό τοῦ στερνά, δὲ νογᾷ κανένα φωτερό σημάδι καὶ καμιά χαρά. Ἡ νύχτα τοῦ ὀλόβου εἶχε δεθεῖ στὴ σκλαβιά, ἐνῶ τώρα τὰ μαλλιά τοῦ ἄλλα ἔπεσαν καὶ ἄλλα ἀσπρίσαν κ' εἶναι γέρος. Τὰ ματια τοῦ λυμπούν λίγο μ' ἀφτόν· ἡ κακία τοῦ μοῖρας ὅμως φτάνει πάλαι πού τοῦ ἔφευγε τίς μαθρες, μέρες τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς ἀπελπισίας καὶ ἀποσβολωμένος δὲ μπορεῖ νὰ κουνηθεῖ, λὲς καὶ καθεστὰ ἀκίνητη πᾶνου τοῦ.

Τὸ θαλωμένο τύνεφο πού εἶχε τυλίξει τὴ ζωῶλα τοῦ πυκνώνει ὀλοένα καὶ τοῦ παίρνει τὸν αἶρα· σὰν ἀγωνίζεται νὰ πεθάνει, τινάζει ξαφνικὰ πρὸς τὰ πᾶνου κάπως τὸ κεφάλι τοῦ καὶ ἀνοίγει τὸ ἀχαμνισμένο στόμα τοῦ.

Ἐνας χωριάτης τὸν πιάνει κάτου ἀπὸ τίς ἀμασκάλες, σηκώνει τὸν πᾶνου καὶ τὸν τινάζει τρεῖς φορές στὸν ἀγέρα γιὰ νὰ βγεῖ ἡ βασανισμένη ψυχὴ τοῦ.

Ἐπὶ πᾶνω, καὶ τὸ κίτρινο τομάρι τοῦ φαίνεται σὰν καλλημένο πᾶνου στὰ ξεπεταμένα κόκκαλα τοῦ προσώπου καὶ τῶν χειρῶν τοῦ.

«Κακὴ ψυχὴ!» λέει ἕνα ξεσκῶφτο καὶ μὲ γυμνὰ λερωμένα πόδια χωριατόπουλο πού πρόφτασε κ' εἶδε τὸ πολὺ τοῦ ψυχμαχάμα.

Τὰ στερνὰ λόγια τοῦ Βασίλη Πλάκα πού σῆθημένα τᾶκουσαν οἱ σύντροφοί τοῦ εἴταν· «Τάφεντικό!.. Τάφεντικό!..»

Λάσσα—Ἀλωνάρης 1905.

ΣΠΗΛΙΟΣ ΑΝΘΙΑΣ